

IZBORI 2022 ISTRAŽIVANJE ELECTIONS 2022 RESEARCH

(NE)RAVNOPRAVNOST SPOLOVA NA IZBORNIM LISTAMA U TK
(IN)EQUALITY ON ELECTORAL LISTS IN TUZLA CANTON

Naziv: (Ne)ravnopravnost spolova na izbornim listama u Tuzlanskom kantonu - Izbori 2022

Autor: Josip Ventić

Urednik: Admir Adilović

Lektura: Alija Osmić

Dizajn i prijelom: Admir Adilović, Emina Sarvan

Izdavač: Tuzlanski otvoreni centar

Za izdavača: Admir Adilović

© Tuzlanski otvoreni centar/autor

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom:

Creative Commons - “Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna”.

Publikacija “Istraživanje: (Ne)ravnopravnost spolova na izbornim listama u Tuzlanskom kantonu - Izbori 2022” je izrađen/a uz Core support for TOC 2024 kojeg finansijski podržava Heinrich Böll Stiftung, kao i Core podršku regionalnog projekta SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan koje sprovodi Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM) a finansijski podržava Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Sadržaj Publikacije “Istraživanje: (Ne)ravnopravnost spolova na izbornim listama u Tuzlanskom kantonu - Izbori 2022” je isključiva odgovornost Tuzlanskog otvorenog centra i ne odražava nužno stavove Heinrich Böll Stiftung, Centra za promociju civilnog društva, Center for Research and Policy Making (CRPM), Institute for Democracy and Mediation i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Josip Ventić

**Istraživanje: (Ne)ravnopravnost
spolova na izbornim listama u
Tuzlanskom kantonu - Izbori 2022**

Tuzla, 2024

SADRŽAJ:

1	UVOD	
	Uvod	1
	Međunarodni pravni okvir	3
	Domaći pravnik okvir	5
	Institucionalni mehanizmi	8
	Izborni zakon Bosne i Hercegovine	10
2	OPĆI IZBORI	
	Opći izbori u TK	12
	Ravnopravnost spolova na izbornim listama u TK u 2022. godini	14
	Rezultati Općih izbora	17
3	ŠTA KADA NEMA NORMI?	
	Kakva je situacija tamo gdje nemamo propisane norme postizanje rodne ravnopravnosti?	19
4	ZAKLJUČAK	
	Zaključci i preporuke	21
	Izvori	24
5	ENGLISH VERSION	31

UVOD

Ravnopravnost spolova (eng. gender equality) znači da su osobe muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Pojam ravnopravnosti spolova neodvojiv je od pojmova ljudska prava i osnovne slobode, te zabrana diskriminacije. Pojam ravnopravnosti spolova ne podrazumijeva da će žene i muškarci postati isti, ali zahtijeva da prava žena ili muškaraca ne zavise od toga da li su rođeni kao osobe muškog ili ženskog spola. Postoje brojne definicije za objašnjenje principa ravnopravnosti spolova ali ono što je zajedničko za sve njih jesu pojmovi: jednaka prava, jednak tretman i jednake mogućnosti u smislu prava i sloboda žena i muškaraca.

Ravnopravnost spolova se ne može postići jednostavnim uključivanjem podjednakog broja žena i muškaraca u različite sfere života (kvantitativna ravnopravnost). Ravnopravnost podrazumijeva znatno više od toga, a to je uključivanje ženskih i muških interesa u razvojne programe u političkim, ekonomskim i društvenim sferama, na taj način da je dobrobit za žene i muškarce podjednaka (kvalitativna ravnopravnost). Bosna i Hercegovina je 2022. godine prvi put djelimično izračunala indeks rodne ravnopravnosti u skladu s metodologijom koju je razvio Evropski institut za rodnu ravnopravnost. Indeks predstavlja kompozitni pokazatelj koji se sastoji od šest domena, i to: znanje, moć, rad, zdravlje, vrijeme i novac i služi kao alat za mjerenje stanja rodne ravnopravnosti u raznim sferama javnog i privatnog života u zemljama članicama EU, kao i zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima. Zbog nedostatka relevantnih podataka nije izvršen kompletan proračun za svih šest oblasti, ali postignuti rezultati u svim oblastima su ispod prosjeka zemalja Evropske unije.

Kroz ovo istraživanje će biti predstavljen međunarodni i domaći pravni okvir za postizanje ravnopravnosti spolova, te institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u Bosni i Hercegovini. Osnovni fokus istraživanja jeste rodna ravnopravnost na izbornim listama 2022. godine na Općim izborima, za područje Tuzlanskog kantona. Cilj istraživanja jeste pokazati u kojoj mjeri i na koji način su žene zastupljene u političkom životu, sa posebnim fokusom na ponašanje političkih subjekata kada im zakonom nisu propisane norme kojih se moraju pridržavati kako bi zadovoljili princip ravnopravnosti spolova.

Iako je u posljednjih 15-ak godina Bosna i Hercegovina uradila mnogo na polju ravnopravnosti spolova, te uspostavila jasan zakonodavni i institucionalni okvir za integrisanje ravnopravnosti spolova u sve aspekte javnih politika, stanovništvo Bosne i Hercegovine i dalje princip ravnopravnosti spolova smatra isključivo ženskim pitanjem. S obzirom na navedenu činjenicu, kroz istraživanje će se predstaviti i rezultati izbora po kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine, sa posebnim fokusom na udjel žena u kantonalnim skupštinama.

Međunarodni pravni okvir zaštite ravnopravnosti spolova

Na međunarodnom nivou pristup tematici ravnopravnosti spolova se manifestuje u obliku međunarodnih konvencija iz oblasti ljudskih prava, zatim političkih deklaracija, smjernica i drugih akata. Osnovni cilj svih ovih dokumenata jeste koordinacija akcija između država i provođenje određenih politika. Svi navedeni dokumenti sadrže odredbe o zabrani diskriminacije na osnovu spola, odnosno obavezuju države da svim ljudima osiguraju uživanje ljudskih prava predviđenih ovim dokumentima. Sve navedene međunarodne dokumente možemo podijeliti na tri nivoa, i to: Ujedinjeni Narodi, Vijeće Evrope i Evropska unija.

Ujedinjeni narodi (UN)

Bosna i Hercegovina je nastavila pravnu tradiciju bivše Jugoslavije, te je preuzela obaveze članice Ujedinjenih naroda 22. maja 1992. godine. Države članice UN su obavezne poštovati i promovisati ljudska prava i slobode, bez ikakve diskriminacije, što uključuje i zabranu diskriminacije na osnovu spola.

Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama, CEDAW (1979)

Bečka i Pekinška deklaracija (1993. i 1995.)

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 1325 „Žene, mir i sigurnost“ (2000)

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)

Vijeće Evrope

Evropska konvencija u pravnom poretku BiH je iznad cjelokupnosti pravnog poretka Bosne i Hercegovine. Član 14. predstavlja centralnu odredbu Konvencije, a njime se zabranjuje diskriminacija, između ostalog, i po osnovi spola.

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950)

Evropska socijalna povelja – revidirana 1996.

Konvencija o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2011)

Evropska unija

Standardi Evropske unije koji se odnose na ravnopravan položaj muškaraca i žena nalaze se u primarnom i sekundarnom EU zakonodavstvu. Evropska povelja o osnovnim pravima, stupila je na snagu 2000. godine potpisivanjem Lisabonskog sporazuma. Ova Povelja sadrži posebno poglavlje koje se odnosi na ravnopravnost i sadrži zabranu diskriminacije. Prava i slobode zajamčeni u ovoj Povelji mnogo su širi i jači od prava iz Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Bosna i Hercegovina kao članica Ujedinjenih naroda i Vijeća Evrope dostavlja periodične izvještaje o stanju ravnopravnosti spolova i postupa po zaključcima i preporukama međunarodnih tijela, u oblasti ravnopravnosti spolova. Bosna i Hercegovina će u procesu pridruživanja Evropskoj uniji morati uskladiti svoje politike i zakone sa politikama, zakonodavstvom i principima Evropske unije.

Domaći pravni okvir ravnopravnosti spolova u BiH

Ustav Bosne i Hercegovine i entitetski ustavi obavezuju državu da osigura najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ustav Bosne i Hercegovine direktno inkorporira pojedine međunarodne konvencije koje se tiču ravnopravnosti spolova u svoj pravni sistem. Pored toga, ključni aspekti ljudskih prava i osnovnih sloboda sadržani su u ustavima kantona/županija u Federaciji BiH, ali i u većini statuta jedinica lokalne samouprave.

Prava i slobode predviđene u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

Ustav Bosne i Hercegovine, Član II.2.

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugi mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Ustav Bosne i Hercegovine, Član II.4.

Međunarodni ugovori i drugi međunarodni sporazumi na snazi, u odnosu na Federaciju, i opća pravila međunarodnog prava, sastavni su dio zakonodavstva Federacije. U slučaju bilo koje nesaglasnosti između međunarodnih ugovora i zakonodavstva, prevagnut će međunarodni ugovori.

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, dio VII član 3.

Ustavno uređenje Republike temelji se na: garantovanju i zaštiti ljudskih sloboda i prava u skladu sa međunarodnim standardima.

Ustav Republike Srpske, dio I član 5.

U ostvarivanju svojih nadležnosti Kanton osigurava i provodi sve mjere zaštite ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom Bosne i Hercegovine i njegovim aneksima, Ustavom Federacije i njegovim Aneksom i ovim Ustavom vodeći računa o jednakopravnosti svih naroda i građana u Kantonu, općinama i gradovima.

Ustav Tuzlanskog kantona, član 7.

Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine je usvojen 2003. godine čime je Bosna i Hercegovina među prvim zemljama u regionu usvojila ovaj zakon. Zakon pobliže određuje i definiše ravnopravnost spolova, te jamči jednake mogućnosti i ravnopravan tretman svih osoba, bez obzira na spol, u javnoj i privatnoj društvenoj sferi, te uređuje zaštitu od diskriminacije po osnovu spola. Donošenjem ovog Zakona Bosna i Hercegovina je započela razvoj prava u oblasti ravnopravnosti spolova. Izmjene i dopune Zakona o ravnopravnosti spolova BiH su usvojene 2009. godine s ciljem usklađivanja Zakona sa međunarodnim standardima i direktivama iz ove oblasti, a radi njegove jednostavnije primjene u praksi.

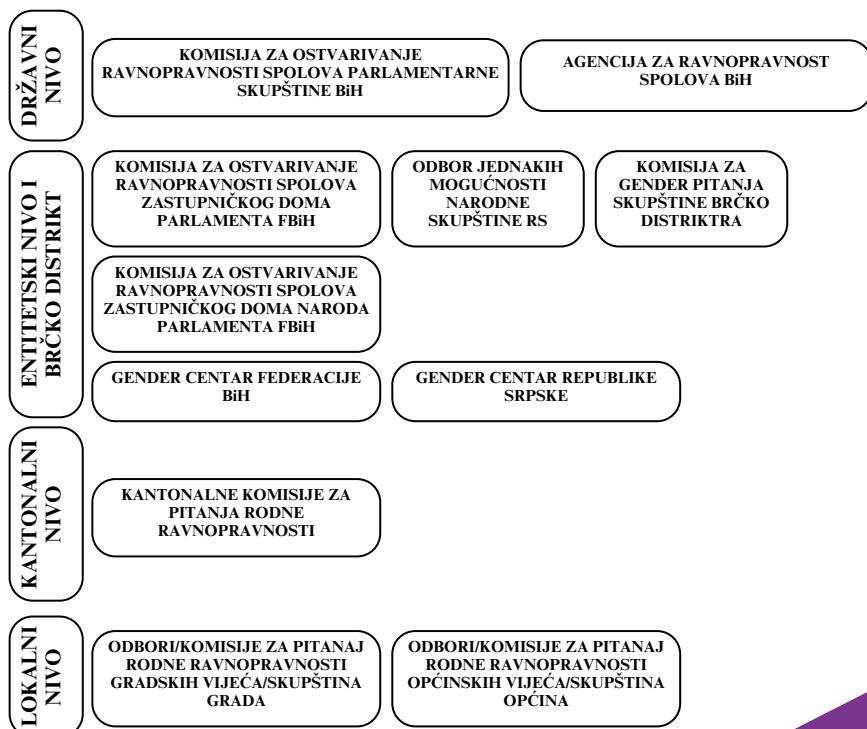
Zakon o zabrani diskriminacije zasniva se na zaštiti ljudskih prava i sloboda predviđenih u Ustavu BiH i Ustavima entiteta, kao i na međunarodnim dokumentima koji su sastavni dio Ustava BiH, te na poštivanje prava i sloboda svih građana BiH, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.

Pored navedenih zakona provode se i drugi strateški ili akcioni planovi, a sve u svrhu unapređenja ravnopravnosti spolova u određenim oblastima. Jedan od njih je i **Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine** koji je usvojen za period 2023-2027. godine. Gender akcionim planom BiH definisana su tri strateška cilja, sa nizom aktivnosti koje se odnose na unapređenje ravnopravnosti spolova. Važno je napomenuti da je upravo jedan od prioriteta vlasti, koji je definisan ovim Gender akcionim planom, učešće žena u politici što i jeste tema ovog istraživanja.

Vlada Tuzlanskog kantona je u novembru 2021. godine usvojila prvi **Gender akcioni plan** za period 2021-2024. godine. Gender akcioni plan i finansijski plan Tuzlanskog kantona je strateško-planski dokument koji svojom implementacijom treba da unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Gender akcioni plan Tuzlanskog kantona je usklađen sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na ravnopravnost spolova i to prvenstveno sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine (2018-2022.), te sa drugim strategijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. Ustav Tuzlanskog kantona garantuje najviši stepen zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda preuzimajući standarde koji su sastavni dio Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova

Članom 25. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH propisano je da nadzor nad provedbom zakona obavlja Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice. Pored toga, u okviru Ministarstva formira se Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine koja je nadležna za praćenje primjene predmetnog Zakona. Agencija u okviru svojih nadležnosti prati i analizira stanje ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini na temelju izvješća koje sastavlja Agencija i izvješća enitetestkih gender centara. Na entitetskom nivou uspostavljeni su: Gender centar Federacije BiH i Gender centar Centar za jednakost i ravnopravnost spolova Vlade Republike Srpske. Mreža institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova obuhvata sve nivoe izvršne i zakonodavne vlasti u BiH. Na sljedećem dijagramu su prikazani institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova na svim nivoima vlasti u BiH.

Sve institucije vlasti u Bosni i Hercegovini dužne su da u okviru svojih nadležnosti vrše stalnu reviziju zakonodavnih politika, a sve s ciljem osiguranja ravnopravnosti spolova. Usklađivanje sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova se pokreće samo ako:

- Zakon dovodi osobe određenog spola u nepovoljniji položaj u odnosu da sadrži diskriminatorne odredbe ili
- Da su u određenoj oblasti osobe određenog spola u neravnopravnom položaju u odnosu na osobe drugog spola pa je potrebna intervencija kako bi se osigurale jednake mogućnosti.

Generalno gledano pravni sistem Bosne i Hercegovine je u najvećoj mjeri usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, te se zakonodavne intervencije predlažu samo tamo gdje je neophodno.

Izborni zakon Bosne i Hercegovine

Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, član 8., propisuje sljedeće:

(1) Posebne se mjere privremeno uvode radi ostvarivanja stvarne ravnopravnosti spolova i ne smatraju se diskriminacijom, uključujući norme, kriterije ili prakse koje je moguće objektivno opravdati legitimnim ciljem, a moraju biti razmjerne, primjerene i nužne.

(2) Nadležna državna, entitetska, kantonalna tijela i tijela jedinica lokalne samouprave propisuju posebne mjere zakonima i drugim propisima, drugim aktima, politikama, strategijama i planovima kojima se uređuju pojedina područja društvenog života.

Na ovaj način uvođenjem posebnih mjera ne vrši se diskriminacija, ali da bi posebne mjere bile zakonite one moraju ispuniti sljedeće uslove iz Zakona:

- Posebne mjere su privremene,
- Donose se radi ostvarivanja stvarne (de facto) ravnopravnosti spolova,
- Moguće je utvrditi objektivni legitimni cilj,
- Mjere su proporcionalne, primjerene i nužne,
- Donose ih nadležna tijela vlasti i
- Propisuju se odgovarajućim aktima.

Kao primjer dobre prakse, a koji se odnosi na ove posebne mjere, može se navesti izmjena Izbornog zakona Bosne i Hercegovine. Iako je Bosna i Hercegovina napravila značajne napretke u poređenju sa drugim zemljama regije veliki problem je i dalje bilo pitanje ravnopravne zastupljenosti spolova u javnom životu. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine je zbog toga predložila izmjene Izbornog zakona BiH.

Prvi pokušaj izmjena i dopuna Izbornog zakona nije dobio potrebnu većinu, ali poslije je Izborni zakon Bosne i Hercegovine izmijenjen, tako da su uvedene posebne mjere odnosno norme u izborni zakon, kako bi se postigla veća zastupljenost manje zastupljenog spola.

Svaka lista kandidata uključuje kandidate muškog i ženskog pola, koji su ravnomjerno zastupljeni. Ravnopravna zastupljenost polova postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen sa najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Kandidati pola koji je manje zastupljen raspoređuju se na liste kandidata na sljedeći način: najmanje jedan (1) kandidat manje zastupljenog pola među prvih dva (2) kandidata, dva (2) kandidata manje zastupljenog pola među prvih pet (5) kandidata i tri (3) kandidata manje zastupljenog pola među prvih (8) kandidata, itd.

Izborni zakon Bosne i Hercegovine, član 4.19.

Pored toga što su liste na izborima sada zatvorene, uvođenje normi kao posebne mjere, doprinosi unapređenju ravnopravnosti spolova a da se pri tome ne krši Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine. Na ovaj način se obezbjeđuje veći broj žena na izbornim listama i javnom životu, a pored minimalne norme od 40% kandidata manje zastupljenog spola tačno su određene i pozicije na listi na kojima se moraju nalaziti kandidati manje zastupljenog spola. Bez obzira na ovako detaljno definisane norme i ovdje su mogući izuzeci. Izuzeci se dešavaju u slučajevima kada pojedini politički subjekti imaju liste na izborima koje podrazumijevaju jednog (1), tri (3), četiri (4), šest (6), sedam (7) ili osam (8) kandidata. U tim slučajevima neće se prekršiti Izborni zakon a moguća je pojava manje zastupljenog spola u procentu manjem od 40%. Na primjer, imamo slučajeve na izbornim listama koje imaju osam (8) kandidata, pri čemu su tri (3) kandidata manje zastupljenog spola. U tom slučaju procenat kandidata manje zastupljenog spola je niži od 40% ali je zadovoljen propis da moraju biti tri (3) kandidata u prvih osam (8) na listi, te na taj način nije prekršen Izborni zakon.

Opći izbori 2022. godine – Tuzlanski kanton

Tuzlanski kanton je smješten u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, i sastoji se od trinaest (13) jedinica lokalne samouprave, i to od sedam (7) općina i šest (6) gradova. Tuzlanski kanton ima vlastitu zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Posjeduje vlastiti ustav, skupštinu, vladu, simbole, te ima isključive nadležnosti kao što su policija, obrazovanje, korištenje prirodnih resursa, kultura i drugo. Sjedište Tuzlanskog kantona je Grad Tuzla, koji predstavlja i administrativni centar Tuzlanskog kantona.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, od 30. 06. 2022. godine, Tuzlanski kanton predstavlja najmnogoljudniji kanton u Federaciji BiH sa procijenjenim brojem stanovnika od 440.351, pri čemu je 225.249 pripadnica ženskog spola (51,15%) i 215.102 pripadnika muškog spola (48,85%). Prema podacima Centralne izborne komisije, od 01. 11. 2022. godine, na Centralnom biračkom spisku za Tuzlanski kanton se nalazilo 428.876 birača.

Svake četiri (4) godine održavaju se Opći izbori u Bosni i Hercegovini, gdje se pored članova Predsjedništva BiH, Parlamentarne skupštine BiH, Parlamenta Federacije BiH, Predsjednika Republike srpske, Narodne Skupštine Republike srpske biraju i Skupštine kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine. Skupština Tuzlanskog kantona se sastoji od 35 zastupnika/ca koji se biraju na mandat od četiri (4) godine. Skupština predstavlja zakonodavno tijelo Tuzlanskog kantona. Iako Izborni zakon Bosne i Hercegovine propisuje precizne norme po pitanju ravnopravne zastupljenosti spolova na izbornim listama za bilo koji nivo vlasti, u narednim poglavljima će biti predstavljeni rezultati istraživanja u kojim procentima se pojavljuju žene, kao uglavnom manje zastupljen spol, na izbornim listama i na kojim pozicijama.

Na kraju će biti predstavljeni i rezultati koliko žena na kraju uopšte bude izabrano u neko od tijela donošenja odluka, jer Izborni zakon iako garantuje ravnopravnost spolova na izbornim listama ne garantuje i ravnopravan izbor muškaraca i žena u organe odlučivanja.

S obzirom da postoje norme u Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine, te politički subjekti su primorani da postupaju u skladu sa Zakonom, zanimljivo će biti uraditi osvrt na one dijelove javnog i političkog života gdje ne postoje definisane norme. Primjer toga su radna tijela Skupštine kantona ili Ministarstva, gdje politički subjekti postavljaju osobe a da nisu ograničeni normama. Stoga će u nastavku istraživanja biti predstavljena i zastupljenost žena u drugim tijelima donošenja odluka, gdje se ne vrše direktni i tajni izbori.

Ravnopravnost spolova na izbornim listama u Tuzlanskom kantonu 2022. godine

Uzevši u obzir sve navedene karakteristike Tuzlanskog kantona može se zaključiti da postoji veliko interesovanje političkih subjekata za izbore, kako na kantonalnom tako i na općinskim/gradskim nivoima. S obzirom da je Tuzlanski kanton najveći po broju stanovnika, Skupština Tuzlanskog kantona broji ukupno 35 zastupnika/ca koji se biraju na direktnim i tajnim Općim izborima. Pored Tuzlanskog kantona još samo Kanton Sarajevo i Zeničko-dobojski kanton imaju po 35 zastupnika/ca u svojim Skupštinama, dok se u ostalim kantonima bira manji broj.

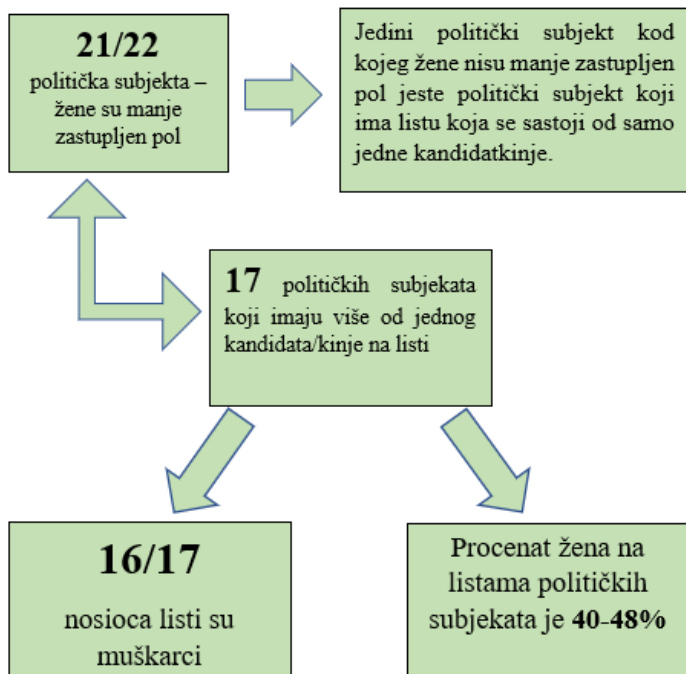
Izborni zakon Bosne i Hercegovine propisuje sljedeće: Član 4.19. Ovjereni politička stranka ili koalicija podnose posebnu listu kandidata za svaku izbornu jedinicu. Broj kandidata na kandidatskoj listi može biti veći za 5 kandidata od broja mandata koji se dodjeljuju. Konkretno za političke subjekte koji se kandiduju za Skupštinu kantona u Tuzlanskom kantonu to znači da na listi mogu imati maksimalno 40 kandidata/kinja. Na Općim izborima 2022. godine za Skupštinu Tuzlanskog kantona je ukupno registrovano 22 politička subjekta.

Izborni zakon BiH članom 4.19. jasno propisuje norme koje moraju ispuniti politički subjekti u pogledu zastupljenosti polova na izbornim listama. Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen sa najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Pored toga, izborni zakon djelomično propisuje i redoslijed kandidata na izbornim listama, i to na sljedeći način:

- najmanje jedan (1) kandidat manje zastupljenog spola među prva dva (2) na listi,
- najmanje dva (2) kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet (5) na listi,
- najmanje tri (3) kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam (8) na listi itd.

Uvođenjem normi u Izborni zakon BiH obezbijedilo se veće učešće žena, kao uglavnom manje zastupljenog spola, u izborima. Kroz detaljno istraživanje izbornih listi za Skupštinu Tuzlanskog kantona dobijeni su sljedeći rezultati:

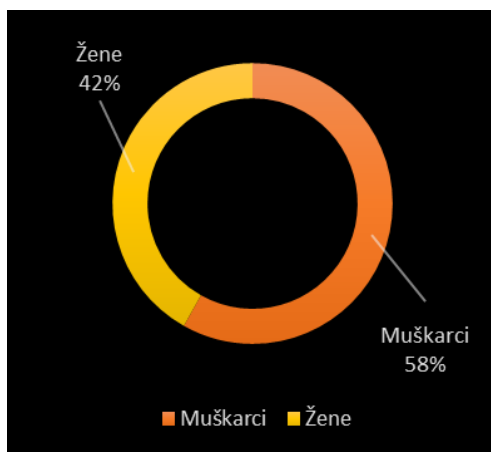

Niti jedan politički subjekt nema više od tri (3) kandidatkinje u prvih osam (8) na listi, što je minimum koji politički subjekti moraju ispuniti i koji je propisan Izbornim zakonom BiH. Može se zaključiti da najveći broj političkih subjekata uglavnom nastoji da ispuni minimum koji je propisan Izbornim zakonom, bez stvarne želje za postizanjem ravnopravnosti polova. Pored toga, činjenica da 16/17 političkih subjekata ima muškarca za nosioca liste može ukazivati na to koliko povjerenja i sami politički subjekti imaju, odnosno nemaju, prema ženama. Svakako veliki uticaj na to ima i glasačko tijelo, gdje kroz izborne rezultate možemo vidjeti da glasači radije biraju muškarce u odnosu na žene. Svi ovi aspekti ukazuju da smo još uvijek veoma daleko od postizanja ravnopravnosti polova u praksi.

Na inicijativu Sarajevskog otvorenog centra 2016. godine izrađen je Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH, kojim se predviđalo da na kandidatskim listama mora biti jednak broj kandidatkinja i kandidata uz naizmjenično redanje istih. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova se jednoglasno složila te uputila ovaj Prijedlog u dalju Parlamentarnu proceduru, ali do dan danas nije došlo do izmjena Izbornog zakona.

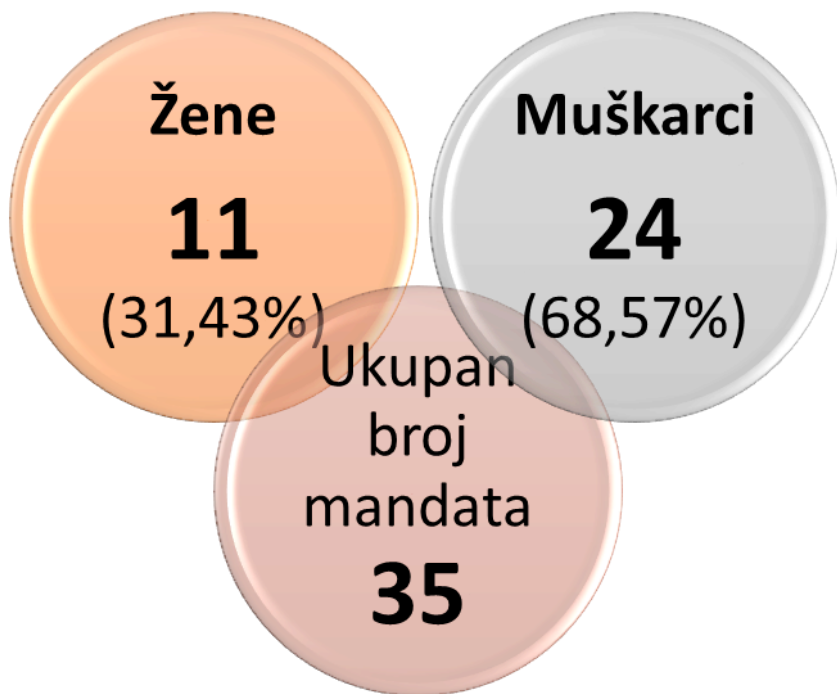
Ukupan broj
kandidatkinja/a na
izbornim listama za
Skupštinu Tuzlanskog
kantona je

588

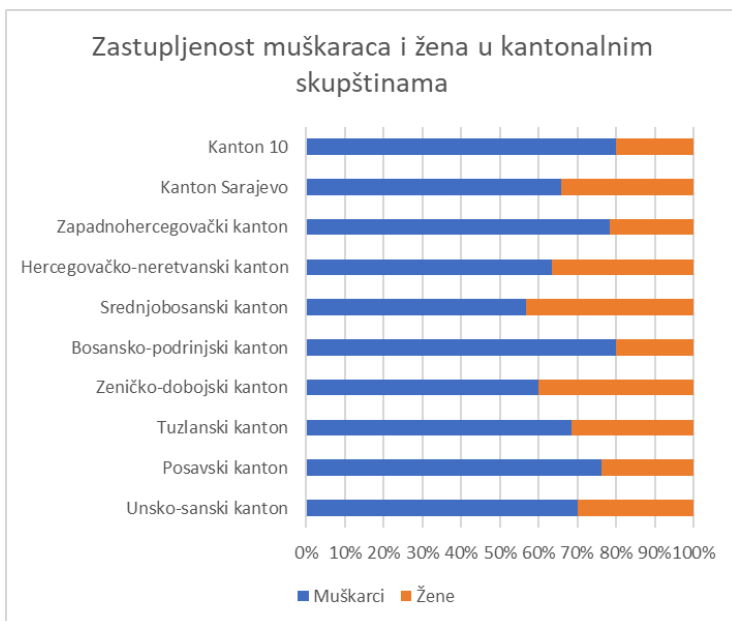

Rezultati Općih izbora 2022. godine – Tuzlanski kanton

Skupština Tuzlanskog kantona se sastoji od 35 zastupnika/ca koji se biraju na direktnim i tajnim izborima, na mandat od 4 godine. Prema podacima Centralne izborne komisije od 01. 11. 2022. godine ukupan broj birača na Centralnom biračkom spisku za Tuzlanski kanton je iznosio 428.876 birača, dok je izlaznost na Opće izbore bila 215.831 birač, odnosno 50,32%.

U odnosu na Opće izbore 2014. godine, kada ukupan udjel žena ni u jednom izabranom tijelu nije prelazio 30%, došlo je do blagog napretka koji se odnosi na zastupljenost žena u političkom životu. S obzirom da se istraživanje bazira na Kantonalne skupštine na narednom dijagramu su prikazani rezultati Općih izbora 2022. godine za svih 10 kantona u Federaciji BiH, a koji se odnose na zastupljenost muškaraca i žena u skupštinama kantona.

Najveći procenat zastupljenosti žena ima Srednjobosanski kanton, sa 43,33% žena u skupštini kantona dok ostali kantoni imaju manje procenata koji se kreću od 20-43%. Niti jedan kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine nije ni blizu 50/50% zastupljenosti muškaraca i žena. Iako u Bosni i Hercegovini, prema procjenama broja stanovnika, imamo veći broj žena nego muškaraca ovakvi rezultati pokazuju da smo još uvijek veoma daleko od ravnopravne zastupljenosti muškaraca i žena u političkom životu i tijelima donošenja odluka. Pored toga, ovakvi rezultati ukazuju i na činjenicu da naše stanovništvo ima znatno više povjerenja u muškarce koji su kandidati za nosioce određenih političkih funkcija.

Kakva je situacija tamo gdje nemamo propisane norme za postizanje rodne ravnopravnosti?

U ovom dijelu usredotočit ćemo se na radna tijela Skupštine Tuzlanskog kantona, čiji je sastav, način formiranja i nadležnosti propisan Poslovníkom o radu Skupštine Tuzlanskog kantona. Stalna radna tijela u svom sastavu mogu imati članove koji nisu poslanici u Skupštini a koji su relevantni stručnjaci iz oblasti koja je u nadležnosti radnog tijela.

Vanskupštinski član radnog tijela može biti i lice – predstavnik organizacije ili institucije relevantne za pitanja u nadležnosti radnog tijela a predložena od institucija.

U stalnom radnom tijelu mogu biti najviše tri vanskupštinska člana, osim u Komisiji za prostorno uređenje i zaštitu okoliša i Komisiji za pravdu, ljudska prava i građanske slobode gdje mogu biti četiri vanskupštinska člana, od kojih u Komisiji za prostorno uređenje i zaštitu okoliša dva člana mogu biti predstavnici reprezentativnih socijalnih partnera na području Tuzlanskog kantona, a u Komisiji za pravdu, ljudska prava i građanske slobode dva člana mogu biti predstavnici Vijeća nacionalnih manjina.

Ukupan broj članova stalnog radnog tijela ne može biti veći od sedam osim i Komisiji za prostorno uređenje i zaštitu okoliša i Komisiji za pravdu, ljudska prava i građanske slobode u kojima ukupan broj članova ne može biti veći od devet.

Poslovník o radu Skupštine Tuzlanskog kantona, član 25.

Skupština ustanovljava stalna radna tijela koja se formiraju isključivo za razmatranje pitanja iz nadležnosti Skupštine. Skupština Tuzlanskog kantona ima ukupno 14 stalnih radnih tijela. S obzirom, da imamo osobe koje su članovi više radnih tijela istovremeno, bit će predstavljen samo ukupan broj različitih osoba koje se nalaze u radnim tijelima te kolika je zastupljenost muškaraca i žena u radnim tijelima.

Ukupan procenat žena u radnim tijelima Skupštine Tuzlanskog kantona je oko 38%. Slična situacija jeste i u Ministarstvima Vlade Tuzlanskog kantona. Od ukupno 12 Ministarstava koje Tuzlanski kanton ima, 8 je ministara dok su 4 ministrice. Pored toga, najvažnije političke funkcije u Tuzlanskom kantonu, kao što su premijer i predsjednik skupštine Tuzlanskog kantona, obavljaju muškarci.

Zaključci i preporuke

Uvođenje normi u domaće zakonodavstvo, što posebice vidimo na primjeru Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, doprinosi povećanju broja žena uključenih u politički život ali ni izbliza ne rješava problem neravnopravnosti spolova. Iako norme postoje prilikom kreiranja izbornih listi, najveći broj političkih subjekata nastoji da zadovolji minimum koji je propisan Zakonom pri čemu zapravo ne teže postizanju potpune ravnopravnosti između muškaraca i žena.

Pored toga, tamo gdje nemamo propisane norme, kao što je imenovanje članova/ica radnih tijela Skupštine, ili ministara/ica u Vladama Kantona procenti zastupljenosti žena u tim tijelima su u najvećem broju slučajeva ispod 40%. Samim time politički subjekti, tamo gdje imaju moć da imenuju osobe bez postojanja normi, pokazuju da ne teže postizanju ravnopravnosti iako se najveći broj njih kroz svoje političke programe zalaže upravo za rodnu ravnopravnost.

Rezultati istraživanja jasno govore kakav stav političke partije imaju prema ženama, koliko su spremne uključiti žene u procese donošenja odluka ili ih imenovati za neku od važnijih političkih pozicija. Slobodno se možemo zapitati kakva bi tek situacija bila da ne postoje norme u Izbornom zakonu koje su političke partije dužne poštovati prilikom kreiranja izbornih listi, a sve u cilju postizanja rodne ravnopravnosti. Političke partije, koje su jedna od najznačajnijih okosnica funkcionisanja političkog sistema Bosne i Hercegovine, često zbog postojanja „važnijih problema“ kao što su nezaposlenost, infrastruktura, loš ekonomski standard, korupcija, kriminal i slično zapostavljaju teme koje se odnose na osnovna ljudska prava. Jedna od tih tema jeste i izostavljanje pitanja LGBTI+ populacije u političkom životu Bosne i Hercegovine. Političke partije u Bosni i Hercegovini su prema svemu sudeći još uvijek u procesu prihvatanja žena kao ravnopravnih članica političkog života.

Veliki broj političkih partija na području Tuzlanskog kantona još uvijek i sam razgovor o položaju LGBTI+ osoba u našem društvu smatra tabu temom, a posebno je to izraženo kod političkih partija koje imaju etnički predznak. Politički i izborni programi političkih partija u najvećem broju slučajeva uopšte i ne spominju pitanja LGBTI+ populacije. Na posljednjim održanim Općim izborima 2022. godine u Tuzlanskom kantonu nismo imali outovane LGBTI+ osobe kao kandidate. S obzirom da Evropska unija zagovara zaštitu prava LGBTI+ osoba, može se očekivati da će u narednom periodu ova tema više da se aktualizira i među samim političkim partijama.

Iako situacija trenutno nije na zadovoljavajućem nivou veliku ulogu u ovom procesu mogu odigrati nevladine organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava kroz snažnije uključivanje i borbu za bolji položaj žena i LGBTI+ osoba u društvu, kroz veću zastupljenost ovih tema u medijskom prostoru te predstavljanje iskustava razvijenih zemalja u rješavanju problema zastupljenosti žena i LGBTI+ osoba u političkom i društvenom životu. Pored toga, neophodno je educirati političke kadrove ali i širu zajednicu u smislu senzibilizacije odnosa prema ženama i LGBTI+ osobama u političkom životu. Neke od preporuka za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova u političkom životu, te kroz zakonodavno djelovanje su:

- edukacija predstavnika/ca političkih subjekata o značaju ravnopravnosti spolova te načinima osiguranja iste na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini,
- osnaživanje i edukacija žena za uključivanje u javno-politički život,
- kantoni, gradovi i općine trebaju obezbijediti više sredstava za projekte organizacija civilnog društva koje se bave osnaživanjem i uključivanjem žena u javno-politički život,
- kontinuirano kroz medije i društvene mreže aktualizirati probleme i potrebe žena u javno-političkom životu,

- istražiti mogućnost uvođenja normi za postizanje ravnopravnosti spolova prilikom imenovanja članova/ica radnih tijela Skupština kantona,
- sprovesti konkretna istraživanja o stvarnoj uključenosti žena u procese donošenja odluka unutar političkih stranaka,
- sprovesti medijsku kampanju s ciljem senzibilizacije šire javnosti na LGBTI+ osobe i žene u političkom sistemu,
- promocija i osnaživanje LGBTI+ osoba za uključivanje u javno-politički život.

Izvori

1. Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina. URL: <https://bhas.gov.ba/News/Read/66?lang=en> (Pristupljeno: 05.08.2024.)
2. European Institute for Gender Equality. URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/HR> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
3. Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine. URL: <https://fzs.ba/index.php/demografska-statistika-statisticki-bilteni/> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
4. Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine. URL: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/prirucnik_uskladjivanje.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
5. Prava za sve. URL: https://pravazasve.ba/bs/wp-content/uploads/sites/5/2016/11/bos_prirucnik.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
6. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. URL: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/default.aspx?id=10698&langTag=bs-BA (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
7. Ustavni sud Bosne i Hercegovine. URL: https://www.ustavnisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
8. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine. URL: https://parlamentfbih.gov.ba/dom_naroda/bos/parlament/o_parlamentu/ustavfbih.html (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
9. Narodna skupština Republike Srpske. URL: https://www.narodnaskupstinars.net/sites/default/files/upload/dokumenti/ustav/lat/ustav_republike_srpske.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
10. Skupština Tuzlanskog kantona. URL: <https://skupstinatk.gov.ba/ustav> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
11. Skupština Tuzlanskog kantona. URL: <https://skupstinatk.gov.ba/poslovnik> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)

12. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. URL: https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/ZoRS_32_10_H.pdf (Pristupljeno: 05.08.2024.)
13. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. URL: <https://parlament.ba/law/LawDetails?lawId=1100> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
14. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. URL: <https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2023/10/GAP-BiH-2023-2027-Bosanski-jezik-1.pdf> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
15. Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine. URL: <https://www.gcfbih.gov.ba/usvojen-gender-akcioni-plan-tuzlanskog-kantona/> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
16. Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine. URL: <https://www.gcfbih.gov.ba/oblasti/institucionalni-mehanizmi-za-ravnopravnost-spolova/> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
17. Transparency International Bosnia and Herzegovina. URL: https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2011/04/izborni_zakon_bih.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
18. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. URL: <https://www.izbori.ba/Default.aspx?Lang=3&CategoryID=40> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
19. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. URL: https://www.izbori.ba/Rezultati_izbora/?resId=32&langId=1#/1/0/0/0/0 (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
20. Skupština Tuzlanskog kantona. URL: <https://skupstinatk.gov.ba/sluzbene-novine-tk> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
21. Fondacija Cure. URL: https://fondacijacure.org/wp-content/uploads/2022/03/Politicke_partije-za-stampu.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)

Title: Research on (in)equality on electoral lists in Tuzla Canton - Elections 2022

Author: Josip Ventić

Editor: Admir Adilović

Proofreading: Alija Osmić

Design: Admir Adilović, Emina Sarvan

Publisher: Tuzla Open Center

© Tuzla Open Center/author

This work is licensed under the:

Creative Commons - “Attribution - NonCommercial - Share Alike 4.0 International License.”

Publication: “Research on (in)equality on electoral lists in Tuzla Canton - Elections 2022” was developed with the Core support for TOC 2024 financed by Heinrich Böll Stiftung and the Core support of the “SMART Balkans – Civil Society for Shared Society in the Western Balkans” regional project implemented by Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) and Institute for Democracy and Mediation (IDM) and financially supported by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs (NMFA).

The content of publication “Research on (in)equality on electoral lists in Tuzla Canton - Elections 2022” is the sole responsibility of the project implementers and does not necessarily reflect the views of Heinrich Böll Stiftung, Norwegian Ministry of Foreign Affairs (NMFA) or SMART Balkans consortium.

Josip Ventić

**Research on (in)equality on electoral
lists in Tuzla Canton -
Elections 2022**

Tuzla, 2024

TABLE OF CONTENTS:

1	INTRODUCTION	
	introduction	1
	International Legal Framework	3
	Domestic legal framework	5
	Institutional Mechanisms	9
	Electoral Law of B&H	11
2	GENERAL ELECTIONS	
	General Elections 2022 – Tuzla Canton	13
	Gender Equality on Electoral Lists	15
	Results of the 2022 General Elections - Tuzla Canton	18
3	AREAS WITHOUT NORMS	
	The Situation in Areas Without Prescribed Norms for Achieving Gender Equality	20
4	CONCLUSION	
	Conclusions and Recommendations	22
	Sources	25

INTRODUCTION

Gender equality means that individuals of all genders are equally present in all areas of public and private life, have equal status, and equal opportunities to exercise all rights, as well as equal benefit from the results achieved. The concept of gender equality is inseparable from the concepts of human rights, fundamental freedoms, and prohibition of discrimination. Gender equality does not imply that women and men will become the same, but it does require that the rights of women or men do not depend on whether they were born as male or female. There are numerous definitions explaining the principle of gender equality, but what is common to all of them are the concepts of equal rights, equal treatment, and equal opportunities in terms of rights and freedoms for both women and men.

Gender equality cannot be achieved simply by including an equal number of women and men in various spheres of life (quantitative equality). Equality implies much more than that, which is the inclusion of both female and male interests in development programs in political, economic, and social spheres, in such a way that the well-being for women and men is balanced (qualitative equality). In 2022, Bosnia and Herzegovina partially calculated the Gender Equality Index for the first time, following the methodology developed by the European Institute for Gender Equality. The index is a composite indicator consisting of six domains: knowledge, power, work, health, time, and money, and serves as a tool for measuring the state of gender equality in various spheres of public and private life in EU member states, as well as candidate and potential candidate countries. Due to a lack of relevant data, a complete calculation for all six areas was not conducted, but the results achieved in all areas are below the EU average.

Through this research, the international and domestic legal framework for achieving gender equality, as well as the institutional mechanisms for gender equality in Bosnia and Herzegovina, will be presented. The primary focus of the research is gender equality on electoral lists in the 2022 General Elections for the Tuzla Canton area. The aim of the research is to show to what extent and in what way women are represented in political life, with a special focus on the behavior of political entities when there are no legal norms they must adhere to in order to meet the principle of gender equality.

Although Bosnia and Herzegovina has made significant progress in the field of gender equality over the past 15 years, establishing a clear legislative and institutional framework for integrating gender equality into all aspects of public policy, the population of Bosnia and Herzegovina still views the principle of gender equality as exclusively a women's issue. Given this fact, the research will also present election results by cantons in the Federation of Bosnia and Herzegovina, with a particular focus on the proportion of women in cantonal assemblies.

International Legal Framework for the Protection of Gender Equality

At the international level, the approach to gender equality is manifested through international human rights conventions, as well as political declarations, guidelines, and other acts. The primary goal of all these documents is to coordinate actions between states and implement specific policies. All of these documents contain provisions on the prohibition of discrimination based on gender, obliging states to ensure that all people enjoy the human rights stipulated by these documents. The mentioned international documents can be divided into three levels: the United Nations, the Council of Europe, and the European Union.

United Nations (UN)

Bosnia and Herzegovina continued the legal tradition of the former Yugoslavia and assumed the obligations of a UN member state on May 22, 1992. UN member states are required to respect and promote human rights and freedoms without any discrimination, which includes the prohibition of discrimination based on gender.

Convention on the Elimination of All Forms
of Discrimination Against Women, CEDAW
(1979)

Vienna and Beijing Declarations (1993 and
1995)

UN Security Council Resolution 1325
"Women, Peace, and Security" (2000)

Universal Declaration of Human Rights (1948)

Council of Europe

The European Convention holds supremacy in the legal order of Bosnia and Herzegovina, above the entire legal framework of the country. Article 14 represents the central provision of the Convention, which prohibits discrimination, including on the grounds of gender.

European Convention on Human Rights
(1950)

European Social Charter – Revised 1996

Convention on Preventing and Combating
Violence Against Women and Domestic
Violence (2011)

European Union

European Union standards related to the equal status of men and women are found in both primary and secondary EU legislation. The Charter of Fundamental Rights of the European Union came into force in 2000 with the signing of the Lisbon Treaty. This Charter includes a specific chapter on equality and contains a prohibition of discrimination. The rights and freedoms guaranteed by this Charter are much broader and stronger than those in the European Convention on Human Rights.

As a member of the United Nations and the Council of Europe, Bosnia and Herzegovina submits periodic reports on the state of gender equality and acts upon the conclusions and recommendations of international bodies in the field of gender equality. In the process of joining the European Union, Bosnia and Herzegovina will need to align its policies and laws with the policies, legislation, and principles of the European Union.

Domestic Legal Framework for Gender Equality in Bosnia and Herzegovina

The Constitution of Bosnia and Herzegovina and the entity constitutions obligate the state to ensure the highest level of internationally recognized human rights and fundamental freedoms. The Constitution of Bosnia and Herzegovina directly incorporates certain international conventions related to gender equality into its legal system. Additionally, key aspects of human rights and fundamental freedoms are included in the constitutions of the cantons/municipalities in the Federation of BiH, as well as in most local self-government statutes.

The rights and freedoms provided by the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and its protocols are directly applicable in Bosnia and Herzegovina. These acts take precedence over all other laws.

Constitution of Bosnia and Herzegovina, Article II.2

Enjoyment of the rights and freedoms provided in this Article or in the international agreements listed in Annex I of this Constitution is guaranteed to all persons in Bosnia and Herzegovina without discrimination on any grounds such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, affiliation with a national minority, property, birth, or other status.

Constitution of Bosnia and Herzegovina, Article II.4

International treaties and other international agreements in force, with respect to the Federation, and general principles of international law, are an integral part of the Federation's legislation. In the event of any inconsistency between international treaties and national legislation, international treaties shall prevail.

Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina, Part VII, Article 3

The constitutional arrangement of the Republic is based on: guaranteeing and protecting human freedoms and rights in accordance with international standards.

Constitution of the Republic of Srpska, Part I, Article 5

In exercising its competences, the Canton ensures and implements all measures for the protection of human rights and freedoms as established by the Constitution of Bosnia and Herzegovina and its annexes, the Constitution of the Federation and its Annex, and this Constitution, taking into account the equality of all peoples and citizens in the Canton, municipalities, and cities.

Constitution of Tuzla Canton, Article 7

The Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina was adopted in 2003, making Bosnia and Herzegovina one of the first countries in the region to adopt this law. The law specifies and defines gender equality more closely, guarantees equal opportunities and equal treatment for all individuals, regardless of sex, in both public and private spheres, and addresses the protection against discrimination based on sex. By enacting this law, Bosnia and Herzegovina began the development of gender equality rights. Amendments to the Law on Gender Equality were adopted in 2009 to align the law with international standards and directives in this field, facilitating its practical implementation.

The Law on Prohibition of Discrimination is based on the protection of human rights and freedoms as provided in the Constitution of BiH and the Constitutions of the entities, as well as on international documents that are part of the Constitution of BiH, ensuring the respect for the rights and freedoms of all citizens of BiH without discrimination on any grounds.

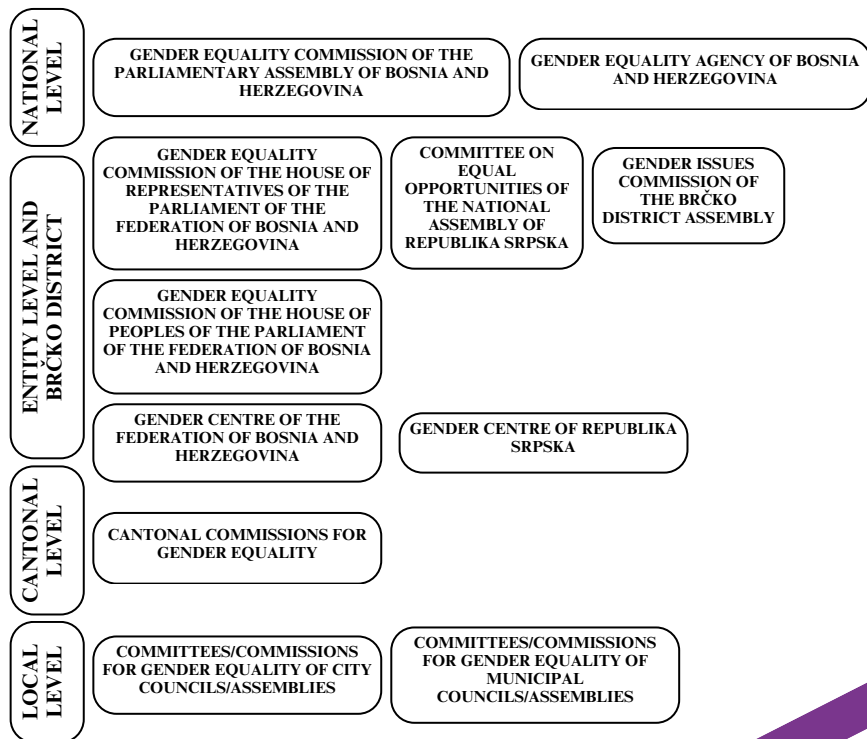
In addition to these laws, other strategic or action plans are implemented to enhance gender equality in specific areas. One such plan is **the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina**, which was adopted for the period 2023-2027.

The Gender Action Plan defines three strategic goals, with a range of activities aimed at improving gender equality. It is important to note that one of the priorities of the authorities, as defined by this Gender Action Plan, is the participation of women in politics, which is also the focus of this research.

In November 2021, the Government of Tuzla Canton adopted its first **Gender Action Plan** for the period 2021-2024. The Gender Action Plan and the financial plan of Tuzla Canton are strategic documents aimed at enhancing gender equality in the community through their implementation. The Gender Action Plan of Tuzla Canton is aligned with relevant strategic documents and policies related to gender equality, primarily with the Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina, the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina (2018-2022), and other strategies at the national, entity, and cantonal levels. The Constitution of Tuzla Canton guarantees the highest level of protection for human rights and fundamental freedoms by adopting standards that are part of the Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina.

Institutional Mechanisms for Gender Equality

Article 25 of the Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina stipulates that oversight of the implementation of the law is carried out by the Ministry of Human Rights and Refugees. Additionally, an Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina is established within the Ministry, responsible for monitoring the application of the Law. The Agency, within its competencies, monitors and analyzes the state of gender equality in Bosnia and Herzegovina based on reports compiled by the Agency and reports from entity gender centers. At the entity level, the Gender Centre of the Federation of BiH and the Gender Centre for Equality and Gender Equality of the Government of the Republic of Srpska have been established. The network of institutional mechanisms for gender equality covers all levels of executive and legislative authority in BiH. The following diagram shows the institutional mechanisms for gender equality at all levels of government in BiH.

All government institutions in Bosnia and Herzegovina are required, within their competencies, to continuously review legislative policies to ensure gender equality. Alignment with the provisions of the Law on Gender Equality is initiated only if:

- The law places individuals of a certain sex in a less favorable position or contains discriminatory provisions, or
- In a particular area, individuals of a certain sex are in an unequal position compared to individuals of the other sex, and intervention is needed to ensure equal opportunities.

Generally, the legal system of Bosnia and Herzegovina is largely aligned with the Law on Gender Equality, and legislative interventions are proposed only where necessary.

Electoral Law of Bosnia and Herzegovina

The Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina, Article 8, stipulates the following:

(1) Special measures are temporarily introduced to achieve real gender equality and are not considered discrimination. These measures include norms, criteria, or practices that can be objectively justified by a legitimate goal, and must be proportionate, appropriate, and necessary.

(2) Competent state, entity, cantonal, and local self-government bodies prescribe special measures through laws and other regulations, acts, policies, strategies, and plans that govern specific areas of social life.

By introducing special measures in this way, no discrimination occurs, but for special measures to be legal, they must meet the following conditions according to the Law:

- Special measures are temporary.
- They are adopted to achieve real (de facto) gender equality.
- An objective legitimate goal can be determined.
- The measures are proportionate, appropriate, and necessary.
- They are adopted by competent authorities.
- They are prescribed by appropriate acts.

As an example of good practice related to these special measures, the amendment of the Electoral Law of Bosnia and Herzegovina can be cited. Although Bosnia and Herzegovina has made significant progress compared to other countries in the region, the issue of gender representation in public life remains a major problem. The Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina, therefore, proposed amendments to the Electoral Law of BiH.

The first attempt to amend the Electoral Law did not achieve the necessary majority, but later the Electoral Law of Bosnia and Herzegovina was amended to include special measures or norms to achieve greater representation of the underrepresented sex.

Each candidate list must include candidates of both sexes, evenly represented. Gender equality on a list is considered when one sex constitutes at least 40% of the total number of candidates on the list. Candidates of the less represented sex are distributed on the candidate lists as follows: at least one (1) candidate of the less represented sex among the first two (2) candidates, two (2) candidates of the less represented sex among the first five (5) candidates, and three (3) candidates of the less represented sex among the first eight (8) candidates, and so on.

Electoral Law of Bosnia and Herzegovina, Article 4.19

In addition to the fact that the lists are now closed, the introduction of these norms as special measures contributes to the improvement of gender equality without violating the Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina. This ensures a higher number of women on electoral lists and in public life, with a minimum norm of 40% candidates of the less represented sex and specific positions on the list where candidates of the less represented sex must be placed. Despite these detailed norms, exceptions are possible. Exceptions occur when certain political entities have candidate lists that include one (1), three (3), four (4), six (6), seven (7), or eight (8) candidates. In such cases, the Electoral Law will not be violated, but the percentage of the less represented sex may be below 40%. For example, in lists with eight (8) candidates, if there are three (3) candidates of the less represented sex, the percentage is below 40%, but the requirement that there must be three (3) candidates among the first eight (8) on the list is met, and thus the Electoral Law is not violated.

General Elections 2022 – Tuzla Canton

Tuzla Canton is located in the northeastern part of Bosnia and Herzegovina and consists of thirteen (13) local self-government units, including seven (7) municipalities and six (6) cities. Tuzla Canton has its own legislative, executive, and judicial branches. It has its own constitution, assembly, government, symbols, and exclusive competencies such as police, education, natural resource management, culture, and more. The seat of Tuzla Canton is the City of Tuzla, which also serves as the administrative center of Tuzla Canton.

According to data from the Federal Bureau of Statistics as of June 30, 2022, Tuzla Canton is the most populous canton in the Federation of BiH, with an estimated population of 440,351, of which 225,249 are female (51.15%) and 215,102 are male (48.85%). According to data from the Central Election Commission as of November 1, 2022, the Central Voter Register for Tuzla Canton contained 428,876 voters.

General elections are held every four (4) years in Bosnia and Herzegovina, where, in addition to the members of the Presidency of BiH, the Parliamentary Assembly of BiH, the Parliament of the Federation of BiH, the President of the Republic of Srpska, and the National Assembly of the Republic of Srpska, the cantonal assemblies in the Federation of Bosnia and Herzegovina are also elected. The Assembly of Tuzla Canton consists of 35 representatives elected for a four (4) year term. The Assembly serves as the legislative body of Tuzla Canton. Although the Electoral Law of Bosnia and Herzegovina prescribes precise norms regarding gender equality on electoral lists for any level of government, the following chapters will present the research results on the percentage of women, as the generally underrepresented sex, on electoral lists and their positions.

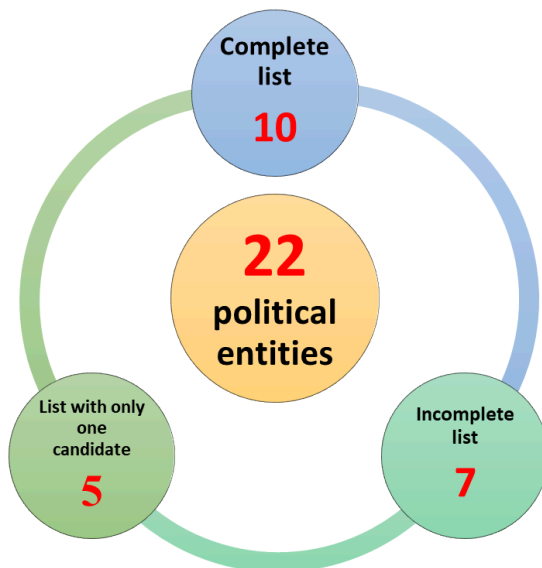
At the end, the results will also show how many women are actually elected to decision-making bodies, as the Electoral Law, while guaranteeing gender equality on electoral lists, does not ensure equal representation of men and women in decision-making organs.

Given that there are norms in the Electoral Law of Bosnia and Herzegovina, and political entities are required to comply with the Law, it will be interesting to review those areas of public and political life where no defined norms exist. An example of this is the working bodies of the Cantonal Assembly or Ministries, where political entities appoint individuals without being restricted by norms. Therefore, the continuation of the research will also present the representation of women in other decision-making bodies where direct and secret elections are not conducted.

Gender Equality on Electoral Lists in Tuzla Canton in 2022

Considering all the aforementioned characteristics of Tuzla Canton, it can be concluded that there is significant interest from political entities in the elections, both at the cantonal and municipal/urban levels. Given that Tuzla Canton has the largest population, the Tuzla Canton Assembly consists of 35 representatives elected through direct and secret general elections. Besides Tuzla Canton, only Sarajevo Canton and Zenica-Doboj Canton have 35 representatives in their assemblies, while other cantons elect a smaller number.

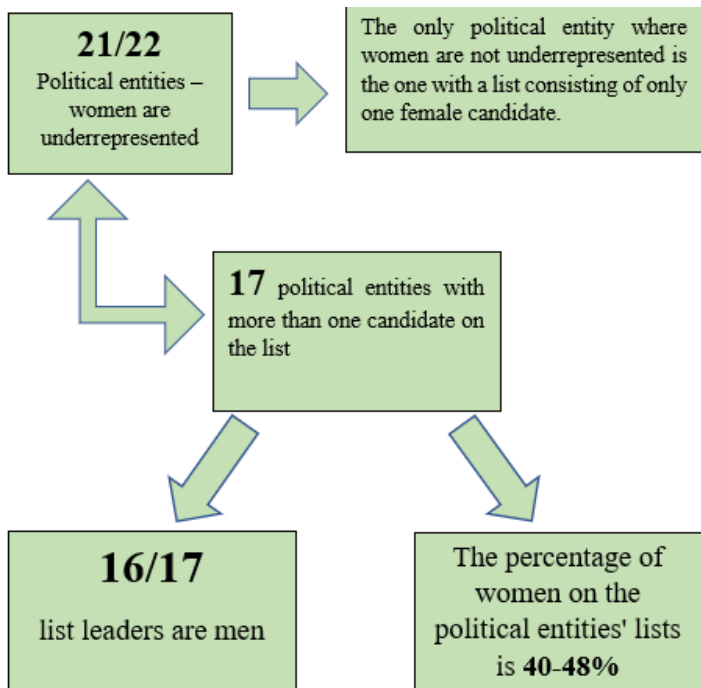
The Electoral Law of Bosnia and Herzegovina stipulates the following: Article 4.19. Certified political parties or coalitions submit a separate candidate list for each electoral unit. The number of candidates on the list may exceed the number of mandates allocated by up to 5 candidates. Specifically, for political entities running for the Tuzla Canton Assembly, this means they can have a maximum of 40 candidates on the list. In the 2022 general elections, a total of 22 political entities registered for the Tuzla Canton Assembly.

The Electoral Law of BiH, Article 4.19, clearly stipulates the norms that political entities must meet regarding gender representation on electoral lists. Gender parity exists when one gender is represented by at least 40% of the total number of candidates on the list. Additionally, the Electoral Law partially prescribes the order of candidates on the lists as follows:

- At least one (1) candidate of the underrepresented gender among the first two (2) on the list,
- At least two (2) candidates of the underrepresented gender among the first five (5) on the list,
- At least three (3) candidates of the underrepresented gender among the first eight (8) on the list, etc.

By introducing these norms into the Electoral Law of BiH, greater participation of women, as the predominantly underrepresented gender, in elections has been ensured. Detailed research on the electoral lists for the Tuzla Canton Assembly has yielded the following results:

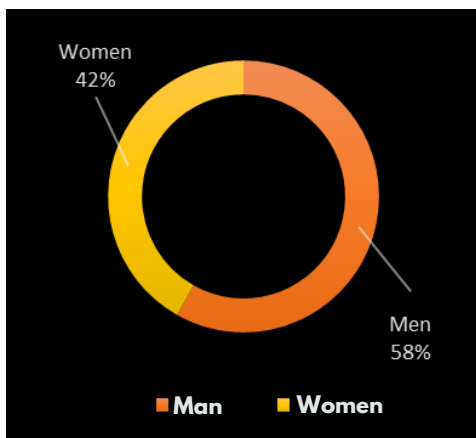

No political entity has more than three (3) female candidates among the first eight (8) on the list, which is the minimum required by the Electoral Law of BiH. It can be concluded that the majority of political entities primarily aim to meet the minimum requirement set by the Electoral Law, without a genuine desire to achieve gender equality. Moreover, the fact that 16 out of 17 political entities have a male as the list bearer may indicate how much confidence political entities have—or do not have—in women. Certainly, the electorate also plays a significant role, as electoral results show that voters tend to prefer men over women. All these aspects suggest that we are still quite far from achieving gender equality in practice.

At the initiative of the Sarajevo Open Centre, a Law on Amendments to the Electoral Law of BiH was drafted in 2016, which proposed that candidate lists must include an equal number of female and male candidates, with alternating positions. The Gender Equality Commission unanimously agreed and forwarded this proposal for further parliamentary procedure, but as of today, no changes to the Electoral Law have been made.

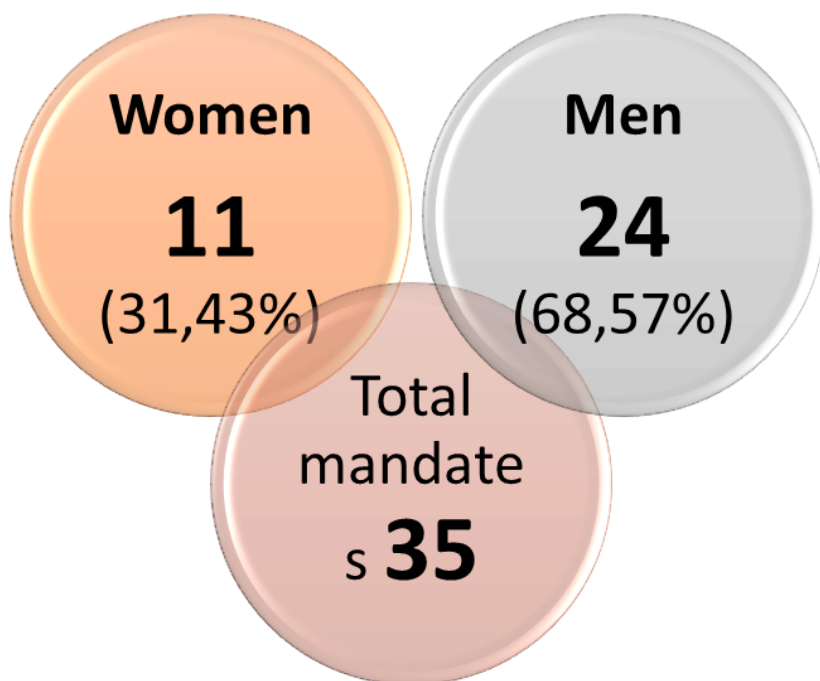
The total number of female/male candidates on the electoral lists for the Assembly of Tuzla Canton is

588

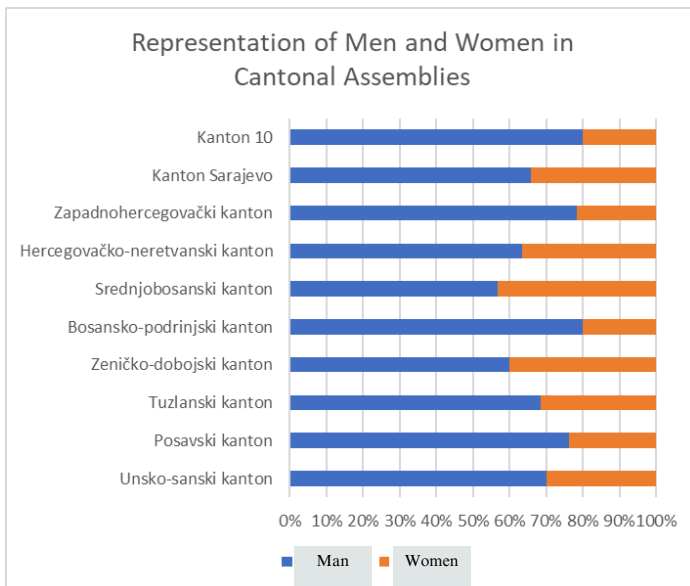

Results of the 2022 General Elections - Tuzla Canton

The Tuzla Canton Assembly consists of 35 representatives who are elected through direct and secret elections for a four-year term. According to data from the Central Election Commission as of November 1, 2022, the total number of voters on the Central Voter Register for Tuzla Canton was 428,876, with a voter turnout of 215,831, or 50.32%.

Compared to the General Elections of 2014, when the proportion of women in any elected body did not exceed 30%, there has been a slight improvement in women's representation in political life. Since the research is based on Cantonal Assemblies, the next diagram presents the results of the 2022 General Elections for all 10 cantons in the Federation of BiH, focusing on the representation of men and women in the cantonal assemblies.

None of the political subjects have more than three (3) female candidates in the first eight (8) positions on the list, which is the minimum required by the Electoral Law of BiH. It can be concluded that most political subjects mainly aim to meet the minimum requirements set by the Electoral Law, without a genuine intention to achieve gender equality. Furthermore, the fact that 16 out of 17 political subjects have a man as the list leader may indicate how much trust these political subjects have, or do not have, in women. The voting body also has a significant influence, as the election results show that voters tend to prefer men over women. All these aspects suggest that we are still far from achieving gender equality in practice. On the initiative of the Sarajevo Open Centre, a Law on Amendments to the Electoral Law of BiH was drafted in 2016, which proposed that candidate lists must have an equal number of female and male candidates with alternating positions. The Gender Equality Commission unanimously agreed and forwarded this proposal to further parliamentary procedure, but to date, no amendments to the Electoral Law have been made.

The Situation in Areas Without Prescribed Norms for Achieving Gender Equality

In this section, we will focus on the working bodies of the Tuzla Canton Assembly, including their composition, formation, and responsibilities as prescribed by the Rules of Procedure of the Tuzla Canton Assembly.

Permanent working bodies may include members who are not deputies in the Assembly but are relevant experts in the field that falls under the body's jurisdiction.

Non-assembly members of a working body can also be individuals – representatives of organizations or institutions relevant to the matters within the body's jurisdiction and proposed by the institution. In a permanent working body, there can be up to three non-assembly members, except in the Committee for Spatial Planning and Environmental Protection and the Committee for Justice, Human Rights, and Civil Liberties, where up to four non-assembly members are allowed. In the Committee for Spatial Planning and Environmental Protection, two members may be representatives of representative social partners in Tuzla Canton, while in the Committee for Justice, Human Rights, and Civil Liberties, two members may be representatives of the Council of National Minorities.

The total number of members in a permanent working body cannot exceed seven, except for the Committee for Spatial Planning and Environmental Protection and the Committee for Justice, Human Rights, and Civil Liberties, where the total number of members cannot exceed nine.

Rules of Procedure of the Tuzla Canton Assembly, Article 25.

The Assembly establishes permanent working bodies exclusively for considering matters within its jurisdiction. The Tuzla Canton Assembly has a total of 14 permanent working bodies. Since some individuals are members of multiple working bodies simultaneously, only the total number of different individuals in these bodies and the gender representation within the working bodies will be presented.

The overall percentage of women in the working bodies of the Tuzla Canton Assembly is around 38%. A similar situation exists in the Ministries of the Tuzla Canton Government. Out of the total 12 Ministries that Tuzla Canton has, 8 are headed by male ministers, while 4 are headed by female ministers. Additionally, the most important political positions in Tuzla Canton, such as the Prime Minister and the President of the Tuzla Canton Assembly, are held by men.

Conclusions and Recommendations

The introduction of norms into domestic legislation, as particularly illustrated by the example of the Electoral Law of Bosnia and Herzegovina, contributes to increasing the number of women involved in political life but does not come close to solving the problem of gender inequality. Although there are norms for creating electoral lists, most political parties only strive to meet the minimum requirements set by law, without genuinely aiming for full equality between men and women.

Moreover, where there are no prescribed norms, such as in the appointment of members of parliamentary committees or ministers in Cantonal governments, the percentage of women in these bodies is often below 40%. Thus, political entities, where they have the power to appoint individuals without existing norms, show that they do not strive for equality, despite most of them advocating for gender equality in their political programs.

The research results clearly indicate the attitude of political parties towards women, their willingness to involve women in decision-making processes, or to appoint them to significant political positions. One can only imagine how the situation would be if there were no norms in the Electoral Law that political parties are required to follow when creating electoral lists, all with the aim of achieving gender equality. Political parties, which are one of the key pillars of the political system of Bosnia and Herzegovina, often neglect issues related to fundamental human rights, focusing instead on "more pressing problems" such as unemployment, infrastructure, poor economic standards, corruption, crime, and so on. One such issue is the exclusion of the LGBTI+ population from political life in Bosnia and Herzegovina. Political parties in Bosnia and Herzegovina still seem to be in the process of accepting women as equal members of political life.

A large number of political parties in the Tuzla Canton still consider the discussion about the position of LGBTI+ individuals in our society as a taboo subject, especially among parties with an ethnic orientation. Political and electoral programs of political parties mostly do not address the issues of the LGBTI+ population. In the most recent General Elections in 2022 in Tuzla Canton, there were no out LGBTI+ candidates. Given that the European Union advocates for the protection of LGBTI+ rights, it can be expected that this topic will become more relevant among political parties in the future.

Although the situation is currently not at a satisfactory level, non-governmental organizations that focus on human rights protection can play a significant role in this process. They can contribute through stronger involvement and advocacy for the better position of women and LGBTI+ individuals in society, increasing the visibility of these issues in the media, and presenting experiences from developed countries in addressing the representation of women and LGBTI+ individuals in political and social life. Additionally, it is essential to educate political leaders and the broader community to sensitize attitudes towards women and LGBTI+ individuals in political life.

Some recommendations for improving gender equality in political life, through legislative action, include:

- Educating representatives of political entities about the importance of gender equality and ways to ensure it at all levels of government in Bosnia and Herzegovina.
- Empowering and educating women for participation in public and political life.
- Cantons, cities, and municipalities should provide more funds for projects by civil society organizations that focus on empowering and including women in public and political life.
- Continuously highlighting the problems and needs of women in public and political life through media and social networks.

- Exploring the possibility of introducing norms for achieving gender equality in the appointment of members to cantonal assembly working bodies.
- Conducting specific research on the actual involvement of women in decision-making processes within political parties.
- Implementing a media campaign aimed at raising awareness among the general public about LGBTI+ individuals and women in the political system.
- Promoting and empowering LGBTI+ individuals for inclusion in public and political life.

Sources

1. Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina. URL: <https://bhas.gov.ba/News/Read/66?lang=en> (Pristupljeno: 05.08.2024.)
2. European Institute for Gender Equality. URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/HR> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
3. Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine. URL: <https://fzs.ba/index.php/demografska-statistika-statisticki-bilteni/> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
4. Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine. URL: https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/prirucnik_uskladjivanje.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
5. Prava za sve. URL: https://pravazasve.ba/bs/wp-content/uploads/sites/5/2016/11/bos_prirucnik.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
6. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. URL: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/default.aspx?id=10698&langTag=bs-BA (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
7. Ustavni sud Bosne i Hercegovine. URL: https://www.ustavnisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
8. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine. URL: https://parlamentfbih.gov.ba/dom_naroda/bos/parlament/o_parlamentu/ustavfbih.html (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
9. Narodna skupština Republike Srpske. URL: https://www.narodnaskupstinars.net/sites/default/files/upload/dokumenti/ustav/lat/ustav_republike_srpske.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
10. Skupština Tuzlanskog kantona. URL: <https://skupstinatk.gov.ba/ustav> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
11. Skupština Tuzlanskog kantona. URL: <https://skupstinatk.gov.ba/poslovnik> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)

12. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. URL: https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/ZoRS_32_10_H.pdf (Pristupljeno: 05.08.2024.)
13. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. URL: <https://parlament.ba/law/LawDetails?lawId=1100> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
14. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. URL: <https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2023/10/GAP-BiH-2023-2027-Bosanski-jezik-1.pdf> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
15. Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine. URL: <https://www.gcfbih.gov.ba/usvojen-gender-akcioni-plan-tuzlanskog-kantona/> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
16. Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine. URL: <https://www.gcfbih.gov.ba/oblasti/institucionalni-mehanizmi-za-ravnopravnost-spolova/> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
17. Transparency International Bosnia and Herzegovina. URL: https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2011/04/izborni_zakon_bih.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
18. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. URL: <https://www.izbori.ba/Default.aspx?Lang=3&CategoryID=40> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
19. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. URL: https://www.izbori.ba/Rezultati_izbora/?resId=32&langId=1#/1/0/0/0/0 (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
20. Skupština Tuzlanskog kantona. URL: <https://skupstinatk.gov.ba/sluzbene-novine-tk> (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)
21. Fondacija Cure. URL: https://fondacijacure.org/wp-content/uploads/2022/03/Politicke_partije-za-stampu.pdf (Pristupljeno: 05. 08. 2024.)

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SARAJEVO
Bosna i Hercegovina | Sjeverna Makedonija

IZBORI 2022 ISTRAŽIVANJE ELECTIONS 2022 RESEARCH

